

Veran Stanojević

Filološki fakultet, Beograd

Ljubica Đurić

Balkanološki institut SANU, Beograd

GENERIČKE REČENICE U SRPSKOM U POREĐENJU SA FRANCUSKIM

Sažetak: U radu predlažemo kategorizaciju generičkih rečenica u srpskom jeziku sa osvrtom na situaciju u francuskom, kao jezikom sa članskim sistemom u kojem tip generičnosti zavisi od izbora člana. Polazeći od forme imeničke sintagme na poziciji subjekta – jednina, množina, imenica u jednini uvedena determinatorom jedan u srpskom, odnosno neodređenim ili o određenim članom u jednini i množini u francuskom (un ili le odnosno les) – pokušavamo da utvrdimo kako ona korelira s određenim tipom generičnosti. Dok je u oba jezika množina jedina pogodna za izražavanje deskriptivnih generalizacija, ali i kompatibilna sa svim ostalim tipovima generičnosti, jednina u srpskom i određena jednina u francuskom najviše pogoduju definicijama i referisanju na vrste, a upotreba jedan u srpskom i neodređenog člana u francuskom izražavanju društvenih normi.

Cljučne reči: generičnost, francuski jezik, srpski jezik, vrsta, esencijalno svojstvo, *jedan*, određeni i neodređeni član, jednina, množina, tačka gledišta

1. Uvod: Šta je generičnost?

Generičnost se u najširem smislu može odrediti kao izražavanje neke pravilnosti ili uopštenog svojstva, neke „opšte“, ili „vanvremenske“ istine. Ova ideja regularnosti u jeziku se može izraziti na dva načina: preko *imenice* koja označava vrstu, i preko *rečenice* u kojoj predikat izražava neko uopšteno svojstvo. Prva vrsta generičnost može se nazvati *imenička generičnost*, a druga vrsta *rečenična generičnost* (Dobrovie-Sorin, Beyssade 2012: 191).

U radu ćemo pokušati da odredimo kako tipovi imeničkih sintagmi koreliraju s različitim vrstama generičnosti u srpskom, u poređenju s francuskim.

1.1. Vrste imeničkih sintagmi u francuskom i srpskom

U francuskom, imenica mora imati determinator da bi mogla da oformi imeničku sintagmu i na taj način funkcioniše kao argument predikata. Drugim rečima, ne može se upotrebiti bez determinatora (izuzimajumo fiksirane izraze, tipa *avoir peur*). Ako uzme-

mo u obzir samo član, kao semantički „najprazniji“ determinator, onda možemo sistematizovati imeničke sintagme u francuskom na sledeći način:

Jedina, određen – LeN
Jednina, neodređen – UnN
Množina, određen – LesN
Množina, neodređen – DesN

U srpskom, kao jeziku koji nema član, moguće su sintagme u jednini i množini. Međutim, u svetlu dugotrajnih rasprava o statusu broja *jedan* (Ivić 1971; Friedman 2001, 2003; Čudomirović 2012) u srpskom, kao i zanimljivih paralela između francuskog i srpskog kada su generičke rečenice u pitanju, odlučili smo da srpskoj paradigmi dodamo i imenice s determinatorom *jedan*. Dakle, sistematizujemo sintagme u srpskom na sledeći način:

Jednina, / – N
Jednina, *jedan* – JedanN
Množina, / – N

2. Imenička generičnost – Referisanje na vrstu

U ovom tipu, generičnost proističe iz same imeničke sintagme, koja referiše na vrstu (*kind-referring NP*, Krifka et al. 1995), bez obzira na prirodu predikata. Ponekad se takve sintagme nazivaju i *generičkim sintagmama*. Vrste imaju semantički status individue (Carlson 1982, *passim*) koje, za razliku od „običnih“ individua na koje referišemo vlastitim imenima, odlikuje prostorni i vremenski diskontinuitet, najčešće mnoštvo instanci (mada ne nužno, npr. *sunce*), i regularnost (u ponašanju, na primer, u ispoljavanju neke osobine, u posedivanju neke karakteristike, itd.). Prema Kjerki, nešto što se nužno ispoljava kao jedna, jedinstvena i pojedinačna individua, nije vrsta (npr. *Petar Petrović*) (Chierchia 1998: 349-350). Svakoj vrsti odgovara neko svojstvo, ali ne odgovara svakom svojstvu vrsta. Tako, svojstvo „biti stara cipela koju je Jovica izgubio“ nema odgovarajuću vrstu (Chierchia 1998: 351). U literaturi se često sreće naziv „prirodna vrsta“. Pod time se ne misli samo na biološke vrste, već i na artefakte, socijalne vrste (bilo koje vrste određene socijalnim faktorima u najširem smislu, npr. *demokrate, penzioneri* i sl.), ili bilo šta što se može smatrati „dobro ustanovljenim“ u datoj govornoj zajednici (npr. *flaša od Koka-Kole*). Bilo koja pojava se može koncipirati kao vrsta pod uslovom da ispoljava dovoljan nivo regularnosti. Šta će se smatrati vrstom ili dovoljnom regularnošću ne zavisi od gramatike već od konvencija i zajedničkih znanje date govorne zajednice (Chierchia 1998: 348).

Pripadnost vrsti može se testirati preko *predikata vrste* ili *klasnih predikata*. To su predikati koji semantički selekcionišu vrste kao svoje argumente. Primer koji se najčešće navodi za engleski jeste subjekatska pozicija za *to be extinct, evolve from* i objekatska za *to invent* (Krifka et al. 1995: 10). U francuskom, prema Galmišu (Galmiche 1985: 6), u predikate vrste spadaju, pored ostalih, *se reproduire (rapidement), être en voie d’extinction, se raréfier, ne plus exister*, dok Kler Besad (Beyssade 2005: 37) pominje i: *être en voie de disparition, devenir de plus en plus ADJ à mesure qu’on avance vers le nord, augmenter de 4% par pays, abonder dans cette région; présenter des sous-espèces, exis-*

*ter en différents tailles, être de différentes sortes.*¹ Jasno je iz navedenog da ono što je klasni predikat u jednom jeziku ne mora biti klasni predikat u drugom. Tako *inventer* u francuskom ne selekcionira nužno vrstu kao unutrašnji argument (tj. argument na poziciji objekta). No, ipak nam ovo može pomoći da identifikujemo klasne predikate u srpskom: *izumreti, biti rasprostranjen, brzo se razmnožavati; deliti se na (pod)vrste / grupe* (subjekatska pozicija), *izumeti* (objekatska pozicija).

Sledeći korak jeste da testiramo kompatibilnost svake imeničke sintagme s predikativima vrste. U francuskom, u subjekatskoj poziciji moguće su upotrebe određene jednine i množine (1-3), dok je neodređena jednina isključena, osim u taksonomijskoj upotrebi,² a u objekatskoj poziciji moguće je upotrebiti samo određenu jedninu, dok je određena množina nemoguća (6) a neodređena jednina (5) prihvatljiva samo u taksonomijskom čitanju:

- (1) *Le lapin* est en voie d'extinction.
- (2) **Un lapin* est en voie d'extinction.
- (3) *Les lapins* sont en voie d'extinction.

- (4) Babbage a inventé *l'ordinateur*.
- (5) *Babbage a inventé *un ordinateur*.
- (6) *Babbage a inventé *les ordinateurs*.

U srpskom, kada je subjekatska pozicija u pitanju, na vrstu mogu referisati imenička sintagma bez determinatora u jednini i množini (7-9); u objekatskoj poziciji moguća je samo jednina (10-12), dok bi se sintagma s *jedan* (11) mogla upotrebiti, eventualno, u taksonomijskom čitanju:

- (7) *Sabljozubi tigar* je izumro.
- (8) **Jedan sabljozubi tigar* je izumro.
- (9) *Sabljozubi tigrovi* su izumrli

- (10) Bebidž je izumeo *kompjuter*.
- (11) *Bebidž je izumeo *jedan kompjuter*.
- (12) *Bebidž je izumeo *kompjutere*.

Kada je referisanje na vrste u pitanju, određena jednina u francuskom odgovara jednini bez determinatora u srpskom, a određena množina u francuskom odgovara srpskoj množini. Dok je množina osetljiva na distinkciju subjekat-objekat, određena jednina u francuskom i jednina bez determinatora u srpskom kompatibilne su s obe sintaksičke pozicije. Za neodređeni član u francuskom i determinator *jedan* u srpskom važe ista ograničenja: nijedan ne može referisati na vrstu, osim u taksonomijskom čitanju. Na osnovu navedenog, možemo zaključiti (i u tome svakako nismo prvi, s obzirom da je ovo odavno primećeno u izučavanju generičnosti na francuskom i engleskom) da je određena jednina

1 N.B. Krifka et al. (1995: 95-98) prave razliku između predikata vrste i kvantifikacionih predikata, kao što su *be common, be widespread, be abundant, be rare, be scarce*. U engleskom, ovi predikati mogu se kombinovati sa, a) IndefSg; b) 'ad hoc' vrstama, npr. *Rhinos with blue eyes are common*. vs. **Rhinos with blue eyes will become extinct soon, A rhino with blue eyes is common* vs. **A rhino with blue eyes will become extinct soon*. Naime, kvantifikacioni predikati nemaju selekcionu restrikciju koja kaže da im argumenti mogu biti *samo* vrste. Takođe, postoje operatori koji transformišu 'obične' predikate u kvantifikacione, npr. *on average, up to* s predikatima koji denotiraju premanentna, neprolazna svojstva (*I-level predicate*): *A rhino weighs four tons on average/ The rhino weighs four tons on average/ Rhinos weigh four tons on average*.

2 Ovdje samo napominjemo da je i takvo čitanje moguće s neodređenim članom u francuskom, ali se dalje u radu njime nećemo baviti.

u francuskom, odnosno jednina u srpskom, najpogodnija za referisanje na vrstu. To potvrđuje i poređenje s primerima u kojima imeničke sintagme denotiraju vrste koje „nisu dobro ustanovljene“:

- (13) *La bouteille de Coca Cola* a le goulot étroit.
- (14) ?? *La bouteille verte* a le goulot étroit.
- (15) *Les bouteilles de Coca Cola* ont le goulot étroit.
- (16) *Les bouteilles vertes* ont le goulot étroit.

- (17) *Flaša od Koka kole* ima uzak grlić.
- (18) ? *Zelena flaša* ima uzak grlić.
- (19) *Flaše od Koka kole* imaju uzak grlić.
- (20) *Zelene flaše* imaju uzak grlić.

Ne može bilo koja imenička sintagma referisati na vrstu. Imenica mora biti semantički povezana s „dobro ustanovljenom vrstom“ na koju sintagma referiše (Krifka et al. 1995: 11). Šta je dobro ustanovljeno varira u odnosu na različite govorne zajednice, kao što smo pomenuli gore. U francuskom, određena jednina je problematična s vrstama koje nisu dobro ustanovljene, a i srpski pravi distinkciju ovde – jednina u srpskom ne pogoduje izražavanju vrsta koje nisu dobro ustanovljene. Što se množine tiče, i u francuskom i u srpskom množina je kompatibilna i sa dobro ustanovljenim vrstama i sa vrstama koje nisu dobro ustanovljenje.

Treba napomenuti i zapažanje Krifke i njegovih koautora (Krifka et al. 1995: 68) da će jezik koji mora upotrebiti determinator da bi oformio imeničku sintagmu, kakav je francuski, za vrste upotrebiti *određeni član*. To se vidi na primeru gradivnih imenica, koje u engleskom nemaju nikakav član, a u francuskom ga moraju imati: up. *Gold gains value* vs. *L'or prend de la valeur*.

3. Rečenična generičnost – Karakterišuće rečenice

Rečenična generičnost oličena je u takozvanim karakterišućim rečenicama (*characterizing sentences*, Krifka et al. 1995), koje izražavaju neko uopšteno svojstvo ili pravilnost. Ponekad se takve rečenice nazivaju i prosto *generičkim rečenicama*. Generičnost ne proističe ni iz predikata ni iz subjekta, već iz cele rečenice – iz prirode odnosa između imenicom označenog pojma na poziciji subjekta i svojstva koje mu se pripisuje predikat. Predikati karakterišućih rečenica (karakterišući predikati) su uvek stativni, što znači da izražavaju neko relativno stabilno svojstvo entiteta kome su pripisani. Takvi predikati se smatraju inherentno generičkim (cf. Chierchia 1995), a još od Karlsona (prema Gerstner, Krifka 1993: 967) se nazivaju *individual-level* predikatima. Na primer, *imati bujnu kosu, biti sisar*.³ Karakterišuće rečenice kompatibilne su s rečeničnim priložima tipa *uglavnom, generalno, u principu*, i sl. Sve vrste imeničkih sintagmi mogu se naći u karakterišućim rečenicama, kako u francuskom (21-24), tako i u srpskom (25-28), uklju-

³ Imeničke sintagme koje referišu na vrste ne moraju se upotrebiti sa stativnim predikatima: *Krompir je uvezen iz Amerike 1770. godine. Čovek je kročio na Mesec 1969. godine.*

čujući i vlastita imena (22, 26)⁴:

- (21) La baleine est un mammifère.
- (22) Marie fume.
- (23) Un homme ne pleure pas.
- (24) Les lions sont dangereux.

- (25) Kit je sisar.
- (26) Marija puši.
- (27) Jedan muškarac ne plače.
- (28) Lavovi su opasni.

Dok se referisanje na vrstu formalno može prikazati kao direktna predikacija $P(a)$, gde je a konstanta tipa e (entitet, atomicka individua), kao kod vlasititih imena, a P unarni predikat tipa (e,t) (Chierchia 1998), za karakterišuće rečenice se smatra da ima

ju strukturu kondicionalnih rečenica, $P(x) \rightarrow Q(x)$. Intenzionalni kvantifikator GEN, koji podrazmeva univerzalnu kvantifikaciju nad svetovima u modalnoj bazi, aktivira se po automatizmu ako nema drugog kvantifikatora koji bi vezao promenljivu x . Modalna baza (ili *conversational background*) se određuje kontekstom, i specifikuje skup svetova nad kojim se vrši univerzalna kvantifikacija. Formula je predstavljena u (29):

$$(29) \text{ GEN } x [P(x)] [Q(x)] \\ = \forall w' \in \text{MB}(w) x[P(x,w') \rightarrow Q(x,w')]$$

(u svim svetovima modalne baze koja je u pitanju, ako je $x P$ u w' , onda je $x Q$ u w')

3.1. Podela karakterišućih rečenica prema tipu svojstva

Karakterišuće rečenice se mogu podeliti na dve podvrste, prema tome da li se njima izražavaju „esencijalna“ ili „akcidentalna“ svojstva.⁵ Problem je utvrditi da li i kako određeni tip svojstava korelira s različitim tipovima imeničkih sintagmi. Još od Lolera (Lawler 1973) se smatra da neodređena jednina u engleskom izražava samo „esencijalna“ svojstva (30-31), dok se nedeterminisanom množinom mogu izražavati i „esencijalna“ i „akcidentalna“ svojstva (32-33):

- (30) A madrigal is polyphonic.
- (31) *A madrigal is popular.
- (32) Madrigals are polyphonic.
- (33) Madrigals are popular.

Bez daljeg upuštanja u kontrastiranje engleskog i francuskog, primetićemo da i u francuskom neodređena jednina prihvata samo „esencijalno“ svojstvo (34-35), dok se određenom množinom može izraziti bilo koji tip svojstava (36-37):

⁴ Primere s vlasititim imenima dajemo ovde samo zbog potpunosti, ali se njima nećemo baviti u nastavku rada.

⁵ Terminologija se razlikuje. Loler (Lawler 1973) razlikuje „definitional statements“ i „empirical generalizations“; Dal (Dahl 1975) „nomic statements“ i „accidental statements“; Karlson i Koen (Carlson 1995; Cohen 2001) „rules and regulations view“ i „inductionist view“; Grinbergova (Greenberg 2003) „in-virtue-of generics“ i „descriptive generics“; Dobrovi-Soren (Dobrovie-Sorin 2004) kvantifikaciju nad individua, deduktivnu, i kvantifikaciju nad situacijama, induktivnu; Krifka (Krifka 2013) „definitional generics“ i „descriptioal generics“...

- (34) Un madrigal est polyphonique.
- (35) *Un madrigal est populaire.
- (36) Les madrigaux sont polyphoniques.
- (37) Les madrigaux sont populaires.

U srpskom, pak, nedeterminisana jednina sasvim je moguća i prihvatljiva s „esencijalnim“ svojstvom, dok je s „akcidentalnim“ prihvatljivost (barem po našem osećaju) manja. Imenička sintagma s determinatorom *jedan* nije moguća ni u jednom slučaju. Množina je, kao i u francuskom, kompatibilna s oba tipa svojstava:

- (38) Madrigal je polifoničan.
- (39) ?? Madrigal je popularan.
- (40) *Jedan madrigal je polifoničan.
- (41) *Jedan madrigal je popularan.
- (42) Madrigali su polifonični.
- (43) Madrigali su popularni.

Međutim, ideja da se generičkim rečenicama s neodređenom jedninom izražavaju samo „esencijalna“ svojstva pokazala se problematičnom, zato što postoje primeri u kojima to nije slučaj – u kojim je pripisano svojstvo „akcidentalno“:

- (44) Un footballeur gagne beaucoup d’argent.

Stoga je Alda Mari (Mari 2008a, 2008b, 2011) razvijala pristup koji bi objedinio sve generičke rečenice sa neodređenom jedninom. Kao što smo već rekli, u karakterišućim rečenicama generičnost ne proizilazi iz činjenice da govorimo o vrsti, već iz prirode odnosa između imenicom označenog pojma na poziciji subjekta i svojstva koje mu se pripisuje predikatom. Iako samo svojstvo može biti „akcidentalno“ za dati pojam – kao što je *gagner beaucoup d’argent* za *footballeur* – metod pripisivanja svojstva nije „akcidentalan“: svojstvo je pripisano *na osnovu određene tačke gledišta (respect)*, i, pod datom tačkom gledišta, veza između dva pojma je „esencijalna“, ili „analitička“. Tako, u primeru (44), možemo reći da je tačka gledišta određena relativnom visinom prihoda u datoj zajednici: kada se govori o fudbaleru u kontekstu visine prihoda, onda je za fudbalera „esencijalno“ da zarađuje mnogo. Pod nekom drugom tačkom gledišta – odnosno, u nekom drugom kontekstu – ovakvo svojstvo neće se pripisati fudbaleru. Formalizacija je data u (45):

- (45) $\forall w, x \exists i [P(x, w) \rightarrow Q(x, w, i)]$

(za svako x i za svaki svet w u modalnoj bazi, postoji barem jedna tačka gledišta takva da ako x ima svojstvo P , onda x ima svojstvo Q pod tačkom gledišta i)

Jedna od važnih prednosti ovog pristupa jeste što se na ovaj način ne vrši, kao u ranijim analizama, univerzalna kvantifikacija nad specifikovanim skupom mogućih svetova (npr. „u svim idealnim svetovima“, „u svim normalnim svetovima“ i sl.), već je rečenica istinita u svim svetovima, bez specifikacije, ali pod određenom tačkom gledišta.

3.2. Tačke gledišta: definicije i norme

Polazeći od prisupa Alde Mari, pokušaćemo da objasnimo razlike između nekih generičkih rečenica i prihvatljivost samo određenih tipova imeničkih sintagmi u određenom tipu rečenice. U primerima (46-51), francuska određena i neodređena jednina odgovaraju srpskoj jednini bez determinatora, a francuska određena množina odgovara srpskoj množini:

- (46) Le chat est carnivore.
- (47) Un chat est carnivore.

- (48) Les chats sont carnivores.
 (49) Mačka je mesojed.
 (50) *Jedna mačka je mesojed.⁶
 (51) Mačke su mesojedi.

Međutim, u primerima (52-57), iako francuska određena množina odgovara srpskoj množini, francuska neodređena jednina odgovara srpskoj jednini bez determinatora, i srpskoj jednini sa *jedan*:

- (52) *L'enfant se tait à table.
 (53) Un enfant se tait à table.
 (54) Les enfants se taisent à table.

- (55) Dete ne priča za stolom.
 (56) Jedno dete ne priča za stolom.
 (57) Deca ne pričaju za stolom.

Smatramo da razlika u korespondencijama srpske i francuske jednine leži u izborima različitih tačaka gledišta na osnovu kojih je data generička rečenica istinita. Naime, primeri (46-51) istiniti su sa stanovišta bioloških zakona, dok su primeri (54-59) istiniti sa stanovišta društvenih normi. Stoga ćemo prvu vrstu generičnosti, u kojoj je tačka gledišta određena biološkim zakonima nazvati *definitornom*, a drugu, u kojoj je tačka gledišta određena društvenim zakonima, *normativnom generičnošću*.

Normativna generičnost, pored upotreba u izražavanju propisa i raznih vrsta zakonom ili socijalno ustanovljenih pravila, karakteristična je za kontekste u kojima se „pregovara“ o normama koje neki entitet mora da ispuni da bi se mogao tako nazvati – tj. za kontekste u kojima se pregovara o značenju upotrebljenih reči. U tom smislu, možemo se složiti sa Krifkom (2013) da su normativne rečenice zapravo *definicije* – jer u definicijama mi utvrđujemo značenja reči, to su iskazi o *rečima* – ali specijalne vrste definicija, koje se uglavnom upotrebljavaju samo u određenim kontekstima, kao što su polemički konteksti, tj. onda kada se pobija neka implicitna premisa. To se najčešće dešava kada se govori o nekim društvenim pravilima. Tako, ista (generička) rečenica, u zavisnosti od konteksta, može imati ili definitorno ili normativno čitanje. Međutim, u srpskom samo normativno čitanje dopušta (mada ne zahteva) upotrebu determinatora *jedan*, dok je u definitornim čitanjima upotreba *jedan* isključena. Isporedi primere (60-63)⁷:

(58) *Un gentleman ouvre la porte aux dames*. Il porte une cravate même quand il dort et il participe à la chasse à courre.

(59) *Džentlmen otvara vrata damama*. Nosi kravatu čak i kad spava i bavi se lovom.

(60) (Tu dis que) John est un gentleman ? Tu me fais rire ! *Un gentleman ouvre la porte aux dames*. Lui, il me l'a claquée au nez l'autre jour.

(61) (Kažeš da je) Džon džentlmen ? Ne zasmekaj me. *Jedan džentlmen otvara vrata damama*, a on mi ih je zalupio pred nosom pre neki dan.

Dakle, kada su definicije u pitanju, francuska neodređena jednina odgovara srpskoj jednini bez determinatora, dok francuska određena množina odgovara srpskoj mno-

⁶ Zvezdica ispred primera znači da rečenica nije prihvatljiva u generičkom čitanju.

⁷ Francuski primeri preuzeti iz Vogeleer & Tasmowski, 2005.

žini. Kada je normativna generičnost u pitanju, francuska neodređena jednina odgovara sprkoj jednini bez determinatora ili sa determinatorom *jedan*. *Jedan* se javlja samo sa normativnom generičnošću. To znači da je upotreba *jedan* moguća samo u slučajevima kada je tačka gledišta određena nekom društvenom konvencijom.

Dodatnu potporu tezi da generičke rečenice sa *jedan* izražavaju norme nalazimo i u tome da se ove rečenice često pojavljuju sa modalnim glagolom, koji eksplicira tačku gledišta⁸ (norma, pravilo, zakon) na osnovu koje je svojstvo izraženo predikatom pripisano kao „esencijalno“ entitetu na poziciji subjekta. Sledeći primeri preuzeti su s interneta i iz novina:

(62) Takve kvalifikacije *ne sme* da daje jedan predsednik vlade. (forum)

(63) Imas sve sto jedna zena *treba* da ima, svaki bi te muskarac zeleo...(društvena mreža)

(64) Šta sve jedan muškarac *mora* da zna? (naslov novinskog članka)

3.3 Množina i deskriptivna generičnost

Već smo pomenuli da francuska određena (i neodređena) množina odgovaraju srpskoj množini. Množina je, generalno, najmanje restriktivna: kompatibilna je sa bilo kojim tipom svojstava, kao što se vidi iz primera (36-37) i (42-43). Jedino se množinom mogu izraziti induktivne generalizacije, a mi ćemo taj tip generičnosti nazvati *deskriptivna generičnost*. Pritom, množina je kompatibilna i sa definicijama (48, 51) i normama (54, 57). Međutim, iako je množina moguća s normativnom interpretacijom, „ona ne zahteva nužno pozivanje na normu, pa se može eventualno interpretirati kao deskriptivna generalizacija kao što je slučaj i sa dvosmislenom rečenicom *Deca ne pričaju za stolom...*“ (Stanojević 1998: 232-233, fusnota). Drugim rečima, (57) ima slabiju preskriptivnu vrednost od (56).⁹

Iako se u ovom razmatranju generičnosti nismo obazirali na neodređenu množinu u francuskom, navešćemo jedan primer koji pokazuje da francuski i u množini može obeležiti normativno čitanje:

(1) Les agents de police ne se comportent pas ainsi dans une situation d'alarme.

(2) Des agents de police ne se comportent pas ainsi dans une situation d'alarme.¹⁰

Mada se određena množina može upotrebiti s normativnom generičnošću, takve rečenice su dvosmilene između norme i deskripcije. S druge strane, sa neodređenom množinom dvosmislenosti nema: francuski jezik može napraviti jasnu razliku između deskriptivnog i normativnog čitanja kroz kontrast između određenog i neodređenog člana (Cohen 2001:195, Vogeeler & Tasmowski 2005).

3.4. Klasifikacija karakterišućih rečenica

Prema tipu svojstava koja se njima izražavaju i ponašanju imeničkih sintagmi na poziciji subjekta, karakterišuće rečenice možemo klasifikovati na sledeći način:

⁸ Tačka gledišta može biti eksplicirana i na drugi način: uvođenjem kontrastivnog fokusa, temporalnih adverba, određenih glagola ili predložko-padežnih konstrukcija / predložkih sintagmi (syntagme prépositionnel), itd. Za više detalja, v. Mari 2008a.

⁹ I Galmiš, komentarišući razliku između *Un instituteur prend sa retraite à 55 ans.* i *Les instituteurs prennent leur retraite à 55 ans*, kaže : « le choix entre UN et LES, dans des cas de ce genre, constituait un véritable « mode de donatation de la vérité » » (Galliche 1985: 33).

¹⁰ Primer preuzet iz Cohen 2001:195.

- I. rečenice koje izražavaju „esencijalna“ svojstva
 a. DEFINICIJE
 b. NORME (normativna generičnost)
 II. rečenice koje izražavaju „akcidentalna svojstva“ – DESKRIPTIVNE GENERALIZACIJE

4. Zaključak: klasifikacija generičnosti

Sistematizaciju tipova generičnosti u francuskom i srpskom sa potpodelama dajemo u sledećoj tabeli:

	REFERISANJE NA VRSTU (GENERIČKA SINTAGMA)	KARAKTERISUĆE REČENICE (GENERIČKE REČENICE)		
		„esencijalna svojstva“		„akcidentalna svojstva“ DESKRIPTIVNE GENERALIZACIJE
		DEFINICIJE	NORME	
FRANCUSKI	DefSg DefPl	(DefSg)* IndefSg DefPl	(DefSg)* IndefSg DefPl IndefPl	(IndefSg) DefPl
SRPSKI	Sg Pl	Sg Pl	Sg Pl JEDAN	Pl

*DefSg je u zagradi zato što ove sintagme i ovde referišu na vrstu, tako da sa njima imamo spoj dve vrste generičnosti.

Najopštija korelacija bila bi da množina (Pl u srpskom, DefPl u francuskom) pogoduje izražavanju deskriptivne generičnosti, a jednina (Sg u srpskom, IndefSg u francuskom) definicijama i normama. U oba jezika, množina je najmanje restriktivna. U oba jezika, na vrstu se može referisati imeničkim sintagmama u jednini (određenoj u francuskom) i u množini (takođe određenoj u francuskom). Dok se u francuskom neodređena jednina može upotrebiti u normama i definicijama, u srpskom samo imeničke sintagme upotrebljenje u normativnim generičkim rečenicama mogu (mada ne moraju) imati determinator *jedan*. Tako srpski pokazuje relevantnost podele na *norme* i *definicije* u okviru generičkih rečenica.

Literatura

Beyssade, C. (2005). Les définis génériques en français: noms d'espèces ou sommes maximales. In : Noms nus et généricité. (C. Dobrovie-Sorin, ed.), Paris: Presses Universitaires de Vincennes, 33-63.

- Cohen, A. (2001). On the Generic Use of Indefinite Singulars. *Journal of Semantics* 18: 183-209.
- Carlson, G. N. (1982). Generic Terms and Generic Sentences. *Journal of Philosophical Logic* 11. 2: 145-181.
- Carlson, G. N. (1995). Truth Conditions of Generic Sentences: Two Contrasting Views. In: *The Generic Book* (G. N. Carlson and F. J. Pelletier, eds.), Chicago/London: The University of Chicago Press, 224-237.
- Chierchia, G. (1995). Individual-Level Predicates as Inherent Generics. In: *The Generic Book* (G. N. Carlson and F. J. Pelletier, eds.), Chicago/London: The University of Chicago Press, 176-223.
- Chierchia, G. (1998). Reference to kinds across language. *Natural language semantics* 6(4): 339-405.
- Čudomirović 2012 – Чудомировић, Ј. (2012). „О полифункционалности лексеме *jegan* у српском језику“. Научни састанак слависта у Вукове дане. 41.3: 319-346.
- Dahl, Ö. (1975). On generics. In: *Formal Semantics of Natural Language* (E. L. Keenan, ed.), Cambridge University Press, 99-111.
- Dobrovie-Sorin, C. (2004). Generic plural indefinites and (in)direct binding. In: *Handbook of French Semantics* (F. Corblin and H. de Swart, eds.), Stanford, CSLI: 55-70.
- Dobrovie-Sorin, C. and Beyssade, C. (2012). *Redefining Indefinites*. Springer.
- Friedman, V. (2000). Observations on the Use of *Jedan* as a Marker of Indefiniteness in Serbian/Croatian. In: *In a Foreign Harbor: Essays in Honor of Vasa D. Mihailovich* (R. J. Gorup and B. Rakić, eds.), Bloomington, IN: Slavica Publishers, 195-204.
- Friedman, V. (2003). 'One' as an Indefinite Marker in Balkan and non-Balkan Slavic. *Prilozi* 28.1: 109-151.
- Galmiche, M. (1985). Phrases, syntagmes et articles génériques. *Langages* 79: 2-39.
- Gerstner, C. and Krifka, M. (1993). Genericity. *Handbuch der Syntax*, 966-978.
- Greenberg, Y. (2003). *Manifestations of Genericity*. New York & London: Routledge.
- Ivić 1971 – Ивић, М. (1971). Лексема *jegan* и проблем неодређеног члана. *Зборник за филологију и лингвистику* 14.1: 103-119.
- Krifka et al. (1995). Introduction. In: *The Generic Book* (G. N. Carlson and F. J. Pelletier, eds.), Chicago/London: The University of Chicago Press, 1-124.
- Krifka, M. (2013). Definitional generics. In: *Genericity*. (A. Mari et al., eds.), Oxford University Press, 372-389.
- Lawler, J.M. (1973). *Studies in English generics*. Diss. The University of Michigan.
- Mari, A. (2008a). Analyticity and 'in virtue of' Generalizations in French. In: *Proceedings of the 26th West Coast Conference on Formal Linguistics* (C.B. Chang and H. J. Haynie, eds.), Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 357-365.
- Mari, A. (2008b). Analyticity under Perspective: Indefinite Generics in French. In: *Proceedings of SuB12*. (A. Grønn, ed.), Oslo: University of Oslo, 414-429.
- Mari A. (2011). (C)overt modality in generic sentences. http://jeannicod.ccsd.cnrs.fr/ijn_00680238
- Stanojević 1998 – Станојевић, В. (1998). О генеричким реченицама. *Српски језик* 3.1-2: 223-236
- Vogeleer, S et L. Tasmovski (2005). Les N, un N et des N en lecture générique. *Travaux de linguistique* 50.1: 53-78.

**Veran Stanojević
Ljubica Đurić**

**LES PHRASES GÉNÉRIQUES EN SERBE
PAR COMPARAISON AVEC LE FRANÇAIS**

Résumé: Dans ce travail nous nous intéressons à l'expression de la généralité en serbe par comparaison au français. Nous commençons par une catégorisation des syntagmes nominaux dans les deux langues. Ensuite, on examine la possibilité des SN de référer à l'espèce, véhiculant ainsi la généralité nominale, pour en venir à la conclusion que les singuliers définis du français et les singuliers nus du serbe conviennent le mieux à la référence aux espèces. La seconde partie de l'article est centrée sur la généralité phrastique. En adoptant l'analyse des indéfinis singuliers généraux en termes de points de vue (Mari 2008a, 2008b, 2011), nous étudions les contraintes qui pèsent sur l'emploi des indéfinis avec *jedan* en position de sujet en serbe par comparaison au français : l'indéfini singulier du français est possible dans les contextes définitoires et normatifs, tandis que *jedan* n'est possible que dans ces derniers. Nous avons constaté que le point de vue dit de «normes sociales» joue un rôle essentiel dans le choix du déterminant *jedan* en serbe, alors qu'en français tous les points de vue rendent possible l'emploi de l'article indéfini. Le pluriel est le moins restrictif dans les deux langues, permettant l'expression de tous les types de généralité ; aussi est-il le seul à permettre des généralisations inductives. Finalement, nos analyses des données du serbe montrent la pertinence de la différenciation entre les définitions et les normes.

Mots clés: généralité, français, serbe, espèce, propriété essentielle, *jedan*, article défini et indéfini, singulier, pluriel, point de vue